

הזכות שלא לדעת

יחידה זו נבנתה ללמידה מרחוק. טבעה של תקופת לחימה הוא שצריכת התקשורת מתעצמת, ואיתה החשיפה לתמונות שבהן מראות קשים ותיאורי מלחמה הפוגעים בנפש. בעקבות כך נבנתה יחידת לימוד העוסקת בהשלכות החשיפה לתקשורת וטוענת לזכותו של הציבור שלא לדעת הכול: "**הזכות שלא לדעת**" – החשיפה לתקשורת בכלל ובמלחמה בפרט.

הטקסט "הזכות שלא לדעת" וחלק מהשאלות נלקחו משאלון בגרות עצמאי קיץ תש"ע. שימו לב, השאלות לטקסט עובדו כך שיתאימו ללמידה מרחוק.

מהלך היחידה:

- תרגיל פתיחה – בתרגיל זה מוצגות תחושות, מחשבות והתלבטויות רווחות העוסקות בצריכת תקשורת בעת מלחמה. על התלמידים לציין את רמת ההזדהות שלהם לצד כל היגד, זאת כדי ליצור חיבור לנושא ולהגיע למגוון סוגיות המעסיקות תלמידי תיכון.
- כתיבה חופשית – בעקבות תרגיל הפתיחה, יוקדשו כמה דקות לכתיבה חופשית ומשחררת על כל נושא העולה מתרגיל הפתיחה. כוחה של כתיבה חופשית לתת דרור למחשבות ולפתוח את הלב, והיא שונה מכתיבה מוקפדת מרובת כללים. לפיכך, בימים של למידה מרחוק יש לה חשיבות רבה.
- קריאת טקסט ושאלות הבנה – "הזכות שלא לדעת" מתוך בגרות תש"ע ושאלות הבנה המותאמות ללמידה מרחוק. לצד השאלות הובאו מונחים רווחים בהבעה שישמשו תזכורת ויסייעו בעת הצורך להגיע לתשובות אף ללא חומר נוסף.
- תרגיל סיכום – כתיבת טקסט שבו יביאו התלמידים לידי ביטוי את שהתחדש להם על הנושא בעקבות לימוד היחידה כולה. הדרישות ורמת הכתיבה מסורה להחלטת המורים ולשיקול דעתם. ניתן להציע לתלמידים רעיונות לטיעון או להפוך את הכתיבה לכתיבה ארוכת טווח.

בתפילה לבשורות טובות,

צוות ההדרכה בעברית

תרגיל פתיחה

לפניכם היגדים המשקפים מחשבות והתמודדויות ברוח התקופה. ציינו ליד כל היגד את רמת ההזדהות איתו מ-1-5.

לא מזדהה כלל 1	2	3	4	מזדהה מאוד 5	
					1. כשאני מתעדכן, שומע עדויות או נחשף לתמונות וסרטונים מהשטח, אני מרגיש מחובר יותר לסבל של עם ישראל.
					2. קיבלתי תמונה מזעזעת של פצוע שבתחתיתה מוזכר שמו לתפילה. אני בהתלבטות האם להעביר את השם עם התמונה או בלעדיה.
					3. נודע לי שכעת מושמעות אזעקות במקום רחוק מאזור מגוריי. אני מתלבט: האם להמשיך לעקוב אחר ההתפתחויות או לפתוח ספר תהילים?
					4. בסביבתי החל מישהו לתאר תיאור מפורט של מאורע נורא שהתחוללה בשטח. עזבתי את השטח במהירות. מה יועיל לי המידע הזה?!
					5. אני שולט לחלוטין במידע שמגיע אליי: אני בוחר כמה להתעדכן, במשך כמה זמן ומהו סוג המידע שאני מעוניין להיחשף אליו.
					6. הסיבה שאני מתעדכן בחדשות המלחמה היא משום שאני מרגיש חסר אונים ומפוחד. העדכונים גורמים לי להרגיש ביטחון ושליטה כלשהי במצב.
					7. אני מרגיש שיש בכוחי לעצור ולסנן את המידע שמגיע אליי. איני זקוק למחסום חיצוני כמו קווי מידע המעבירים ידיעות נחוצות בלבד.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
חינוך חרדי

כתיבה חופשית

בשורות הבאות כתבו כל מה שעולה בדעתכם לאור ההיגדים והדילמות שהוצגו בתרגיל הפתיחה.

קרא את המאמר שלפניך, וענה על השאלות לפי ההוראות בפרקים שאחריו.

הזכות שלא לדעת

(מעובד על פי יי רוט, יתד נאמן, הי באלול תשס"ח; ייג, יתד נאמן, ר"ח כסלו תש"ט)

- פסקה א השמירה על זכויות האדם היא עיקרון בסיסי בחברה דמוקרטית ומאבני היסוד שלה. אחת מן הזכויות האלה היא זכות הציבור לדעת: לכל אדם יש זכות לקבל את המידע הדרוש לו להתנהלות חייו ולגיבוש עמדותיו. במסגרת זכות זו חלה על השלטון החובה לידע את הציבור בכל הנוגע לפעולותיו. למעשה, במציאות של ימינו הורחבה זכות זו לתחומים נוספים, ובשמה כלי התקשורת חושפים לעיני הציבור לא רק מידע על הנעשה במוסדות השלטון, אלא גם על המתרחש בציבור, בתחום הכלל ובתחום הפרט: טוב ורע, יפה ומכוער. למרבה הפלא, יש ציבור המבקש ליהנות דווקא מן הזכות שלא לדעת.
- פסקה ב אין ספק, אמצעי התקשורת אמורים לספק מידע עדכני על הנעשה בארץ ובעולם, להביא מאמרי פרשנות ולהעשיר את הקוראים בנושאים מדעיים, כלכליים ועוד. אולם לאמתו של דבר מה שמדריך את לבלרי התקשורת יותר מכול הוא מה שנקרא "אחוזי הרייטינג" של נושאי הכתבות. זו הסיבה שמדורים מסוימים בעיתון תופחים לממדים חסרי פרופורציה, בלי להתחשב עד כמה נחוץ לקורא המידע המתפרסם בהם.
- פסקה ג 15 אחד המדורים הנקראים ביותר בעיתונות הכללית הוא מדור הרכילות, שבו הפרסום חודר לתחום הפרט ומחטט בו בלי רחם. מידע פיקנטי על אנשי ציבור נחשף בלהיטות, תוך התעלמות מכללים של מוסר חברתי. מדור פופולרי אחר הוא מדור הפלילים, הזוכה מדי יום ביומו לעמודים שלמים הגדושים בפרטי פרטים על מעשי פשע. מדור זה מרתק את קוראיו הרבה יותר מוויכוחים פוליטיים או ממידע כלכלי. השימוש שעושים העיתונים בכותרות ענק ובתמונות צבע 20 אטרקטיביות מסייע להם להגיע מהר יותר ועמוק יותר לכיסם של הקוראים הפוטנציאליים.
- פסקה ד כאשר "מגיעים מים עד רפס" גוברת המודעות בציבור הרחב להשפעה המזיקה שיש לפרסומים אלה, ומדי פעם בפעם מתעורר פולמוס ציבורי בנושא. הוועדה 25 למען זכויות הילד קראה לכלי התקשורת להפסיק לפרסם מעשי פשע חמורים; מומחים לבריאות הנפש מזהירים כי מעשי הפשע המתפרסמים בהם מהווים מודל לחיקוי, ואפילו אבירי זכות הציבור לדעת מבינים את הנזק שבחשיפה.
- פסקה ה אנשי תקשורת העוסקים בנושאים אלה טוענים להגנתם כי עליהם לתת מענה לסקרנותם של הקוראים, ולספק את כמיהתם לריגושים. לטענתם הצדקנית 30 והמתחסדת חשוב להציג את הרוע, כדי שהציבור ידע עד כמה הוא מגונה, יוקיע אותו ויתרחק ממנו. לעומת זאת, העיתונות החרדית מונחית על פי העיקרון: "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו", ועל כן היא נמנעת מלפרסם כל דבר שיש בו כדי לפגוע בטוהר הדיבור, בעידון הרגש ובטהרת המידות.
- /המשך בעמוד 3/

פסקה ו'
ידוע כי אחד הדברים המשפיעים על התנהגות האדם הוא כוח ההרגל. כאשר
35 שומעים וקוראים על מעשי אלימות רבים, הנפש מתרגלת אליהם עד שהם אינם
מזעזעים אותה עוד. התועלת שבהצגת הרוע לפרטיו, כביכול כדי להתרחק ממנו,
בטלה בשישים לעומת הנזק הנגרם לנפש האדם הנחשפת אליהם שוב ושוב. למה
הדבר דומה? לכף ידו של פועל, שבעקבות עבודת כפיים מאומצת קהתה יכולתה
לחוש תחושות עדינות. הוא הדין בנפש האדם שהיא מטבעה רגישה וחומלת, אך
40 בעקבות חשיפתה לתיאורים מפורטים, חוזרים ונשנים של מעשי אכזריות, עלולה
רגישותה להיפגע ולהיאטם לסבל הזולת. העיסוק המתמיד של אמצעי התקשורת
בנושאים כאלה – אפילו הדבר נעשה כדי להתריע נגדם – מעלה את הנושא
לסדר היום הפנימי של האדם ופוגם בנפשו.

פסקה ז'
רעיון חסידי שנון מסביר את מנהג ישראל להשליך לשרפת החמץ גם את הכף
45 והנוצה שעסקו בבדיקה: החמץ רומז לחטא וליצר הרע, והחיפוש אחריו – לביעור
החטא. הכף והנוצה, העוסקות בפועל בשליפת החמץ ממקומות המסתור ובביעורו
– אף הן בגדר "חשודים" שמא דבק בהן שמץ מן החמץ בעת החיפוש אחריו.

פסקה ח'
בפרשת עיר הנידחת אומרת התורה "ונתן לך רחמים וְחַמֵּךְ" (דברים י"ג, י"ח).
כותב על כך ה"אור החיים": "כוונת מאמר זה כאן לפי שציווה על עיר הנידחת
50 שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב
האדם... ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר...". במילים אחרות, יש חשש
כי בהריגת תושבי עיר שלמה, גם אם היא נעשית על פי דין תורה, יושרש בלב
הציבור טבע הרצחנות. ממשיך ה"אור החיים" ואומר: "לזה אמר להם ההבטחה
שייתן להם ה' רחמים! הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע
55 בהם רוח הרחמים מחדש לבטל כוח האכזריות שנולד בהם...". התורה מלמדת
אותנו על הנזקים העלולים להיגרם לנפש מחשיפה למעשים אכזריים, אף אם הם
מעוגנים בהלכה, לכן יש צורך בהבטחה מיוחדת של הקב"ה שישריש בלב העושים
את מידת הרחמים. התורה מדברת על מעשה ממש, אך כאמור כל צורת חשיפה
לרע היא מזיקה.

פסקה ט'
לא רק במעשי פשע עסקין. איסורי לשון הרע, רכילות, הוצאת שם רע, השפלת
60 הזולת ושאר "מרעין בישין" שבאיסורי 'בין אדם לחברו' לעתים אינם פחותים
בחומרתם ממעשי פשע חמורים. כותב רבנו יונה ב"שערי תשובה": "המלבין פני
חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. ומה שלא אמרו כן על הרוצח שאין לו חלק
לעולם הבא, כי המלבין פני חברו איננו מכיר גודל חטאו, ואין נפשו מרה לו על
65 עונו כמו הרוצח, על כן הוא רחוק מן התשובה".

פסקה י'
החשש מפני השפעתה השלילית של החשיפה לרוע אינו נחלת הציבור החרדי
בלבד. רבים רואים את הכתובת על הקיר, אבל לאיש אין האומץ לומר למשחית
70 תָּרַף. ליתר דיוק – אין היכן לומר זאת, כי כלי התקשורת הם השליטים, והם
הקובעים הבלעדיים מה יגיע לידיעת הציבור ומה יוסתר ממנו. הם ימשיכו לפרסם
את מעשי פשע מכיוון שלא ירצו להחליש את כוח השפעתם ולשמוט מידיהם את

ימכונת הכסף המדפיסה להם הון רב. הם לא יחשפו ברבים את הנזקים שהם גורמים לנפש צרכניהם כפי שחברות הסיגריות סירבו לפרסם את נזקי העישון, עד שהחוק חייב אותן לעשות זאת. לצערנו, אין בישראל חוק המחייב את אמצעי התקשורת לפרסם באותיות גדולות כי "מוצר זה משחית את הנפש". כי מי יִהֵן לצאת מול המעצמה העיתונאית?

פסקה יא בין כל הזכויות השמורות לאדם ואשר נועדו להגן על חירותו קיימת אפוא בידי הציבור הזכות להיות בני חורין ולבחור שלא לדעת – זכות שתביא לזכותו.

שאלות

1. מהי הטענה המרכזית בקטע? הקיפו את התשובה הנכונה ביותר.

טענה מרכזית

המסר המרכזי של הטקסט. זו הטענה החשובה ביותר בטקסט, כל המאמר מוביל לקראת הטענה המרכזית והוא לב הרעיון שלו.

- לכל אדם יש זכות לקבל את המידע הדרוש לו להתנהלות חייו ולגיבוש עמדותיו.
- חשוב להציג את הרוע, כדי שהציבור ידע עד כמה הוא מגונה, יוקיע אותו ויתרחק ממנו.
- לחשיפה של פשע ורוע יש השפעה שלילית על האדם.
- פרסום רכילות מעניקה לתקשורת רווחים גדולים.

2. א. איזה מידע חשוב לקוראים לקבל מהתקשורת ואיזה מידע מגיע אליהם בפועל?

נימוקים

הנימוקים של הכותב הם ההסברים שבהם הוא מצדיק את עמדתו ואת טענתו המרכזית. הנימוקים יכולים להשתייך למגוון היבטים: חברתי, כלכלי, מדיני, ביטחוני, סביבתי, פסיכולוגי ועוד. **טיעון מיטבי הוא טיעון הנשען על נימוקים מהיבטים מגוונים.** ככל שהנימוקים מגוונים יותר, כך עמדתו של הכותב תהיה משכנעת ואמינה יותר.

ב. מהו הנימוק שהכותב מביא כדי להסביר את המצב שכתבתם בסעיף א'?

3. הוועדה למען זכויות הילד קראה לכלי התקשורת להפסיק פרסומים אלה. (שורה 25) כיצד היא הצדיקה את בקשתה?

4. "ונתן לך רחמים ורחמך" (דברים יג יח). (שורה 48)

הסבירו מדוע בפרשת עיר נידחת נדרשת הבטחה מיוחדת על השרשת מידת הרחמים בלב ישראל וכיצד הבטחה זו מחזקת את עמדת המחבר?

---

5. "אנשי תקשורת העוסקים בנושאים אלה טוענים

להגנתם..." (שורה 28)

א. מדוע אנשי התקשורת צריכים להגן על עצמם?

ב. מהם הנימוקים שבעזרתם הם מגינים על עצמם?

ג. נסחו במילים שלכם את טענת הנגד המופיעה בקטע.

---

6. בפסקה ו הכותב מפריך את טענת המתנגדים.

העתיקו את ההפרכה והסבירו אותה במילים שלכם.

---

7. בפסקה י' הכותב משווה בין חברות הסיגריות לכלי התקשורת. כתבו במה הם שווים

ובמה הם שונים.

טענת נגד והפרכה

השיא של מהלך השכנוע מגיע כאשר הכותב מביע טענה **המנוגדת** לעמדתו, **ולכאורה** מחלישה אותה. עם זאת, לאחר הצגת אותה טענה הכותב **יגיב** לה ויוכיח את עליונות הטענה שלו.

טענת נגד והפרכה מופיעות כמעט בכל טקסט טיעוני, וזאת מתוך מודעות הכותבים לכוחו של רכיב זה בתהליך השכנוע.

